

Vrăjitoria și practicile magice, forme suspecte de religiozitate

„Nu există popoare, oricât de primitive, lipsite de religie și magie”¹

Pr. Lect. Dr. Dan Sandu
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” Iași

Conceptul de re-vrăjire a lumii, considerat unul dintre punctele centrale ale unei religiozități contemporane nedefinite oficial, dar omniprezente în mediile cele mai variate (artă modernă, economie, politică, muzică, cinema etc.) nu uzează de elemente de noutate, ci de realități vechi, puse într-o formă nouă, modernă, inedită. El apare ca o reacție față de încercările nefericite ale unei teologii occidentale „științifice” de a „des-vrăji” lumea și a oferi o imagine cât mai palpabilă despre Dumnezeu.² Dacă luăm ca simplu exemplu seria de filme „Harry Potter”, la concurență cu „Stăpânul inelelor”, ne putem da seama de amploarea fenomenului magiei moderne, față de care anumite Biserici au luat poziție critică, avertizând asupra consecințelor pe care acestea le-ar putea avea asupra unei generații în plină formare. Vrăjitoria și practicile magice au însoțit omenirea de-a lungul întregii istorii, așa cum se va vedea mai jos, dar s-au constituit în abateri de la credință, sancționate doar atunci când erau descoperite. Fie că era vorba despre un caz grav, fie despre unul aparent nesemnificativ, efectul asupra credinței într-un Dumnezeu care se revelează face să se creeze o incompatibilitate ireconciliabilă între practicile magice și credință. Dealtfel, practicile de acest gen au ca punct de plecare predispoziția spre superstiție, erijată în normă de credință, transmisă pe cale orală și respectată de masele largi uneori cu o acrivie inexplicabilă, până la nivelul clasei celei mai educate.

Cadrul general

Vrăjitoria face parte dintr-un ansamblu al practicilor pseudo-religioase inventate, încurajate și întreținute de cercuri restrânse, promovând o abordare ocultă a realității religioase și relației lumii materiale cu lumea spirituală. Nu de puține ori, activitatea Bisericii însăși a fost și este confundată cu gestică și practicile magice, superstiția și vrăjitoria.³ Nu se poate neglija faptul că unii pseudo-slujitori ai Bisericii girează această atitudine prin practici inovate,⁴ străine de duhul adevăratei credințe, practici

¹ Bronislaw Malinowski, *Magie, știință, religie*, traducere de Nora Vasilescu, Ed. Modova, Iași, 1993, p. 11.

² Facem referire la scepticismul radical al lui Rudolf Bultmann, care a făcut o ruptură definitivă între istorie și credință, lansând termenul de „demitologizare” a Noului Testament și ideii de moarte a lui Dumnezeu ca necesitate pentru omenire. Încercând să pună revelația în termenii omului modern, sceptic, a sfârșit prin a elimina definitiv taina din procesul credinței.

³ Sunt suficient de menționat intervențiile în mass-media în cazul eclipsei de soare din 2000, vizibilă în România, în care se cerea părerea bisericii față de acest eveniment astronomic, în paralel cu părerea unor vrăjitoare cunoscute, ceea ce justifică un articol de genul *Incultura religioasă a intelectualilor* al lui Dan Ciachir, în volumul *Ofensivă ortodoxă*, Anastasia, București, 2002, pp. 296-299.

al căror profil, săvârșit într-un spațiu bisericesc, nu se deosebește cu nimic de ritualurile vrăjitorești.

Realitatea istorică arată că în toate religiile a existat și există tendința de amestecare a credinței revelate cu teama și superstiția. Tratatele de istoria religiilor au la fiecare religie un subcapitol aparte numit în general „Magia și mantica”, pentru a se arăta care erau formele alienate ale credinței la un moment al istoriei. Vrăjitoria s-a manifestat în istorie pe fondul neputinței omului de a explica anumite fenomene, dar pentru timpurile moderne nu poate fi decât rodul lipsei de educație sau a educației defectuoase, în care se consideră că expresia “Nu este bine să...!” trebuie să fie acceptată de copil ca atare. La vârsta maturității, el va găsi explicații proprii, specifice, care duc fie la simpla ignorare a oricăror reguli, fie la a respecta regula ca ceva de care nu trebuie să te atingi sau să întrebi. Satelit al trăirilor religioase primitive, magia nu lipsește nici în cazul religiilor superioare, cum este creștinismul.

Superstiția, care generează practicile magice, este prezentă în viața omului din zorii copilăriei. Este relativ ușor pentru oricine să citească o carte de superstiții, întrucât mare parte din conținut este cunoscut din experiența propriei copilării. Obiectul superstiției, al practicilor magice și vrăjitorești îl reprezintă secretul, neînțelesul, extraordinarul. Deși etimologic există explicații pentru aceste practici, o definiție în adevăratul sens nu există. Cei mai mulți sociologi și fenomenologi se limitează la a vorbi mai degrabă despre superstiție în general, aplicată la tot ceea ce iese din spațiul raționalului, fără o fundamentare științifică și de „practici magice și vrăjitorești”, care au apărut ca o încercare de a da soluții omului aflat în impas, în fața necunoscutului, în relație cu “forțe” externe, dar au ajuns, cu vremea, până la a reprezenta simple manifestări și exhibiții teatrale de piață, cu scop declarat pecuniar. Adeseori iluzionismul prezent în mass-media este asociat cu vrăjitoria.

În sens general, magia a fost obiectivată în: ghicitul din zborul păsărilor, tălmăcirea semnelor, oracole, cercetarea măruntaielor – haruspiciile, invocarea morților, ghicirea în momente de transă, provocarea zeității, vorbirea din stomac sau ventrilocia, descântece, vrăji, farmece, făcături, desfaceri și multe altele.

Dacă la omul primitiv magia cuprindea mai toate domeniile vieții cotidiene, la omul modern practicile magice s-au refugiat în serviciile religioase și practicile tradiționale legate de momentele însemnate din viața omului: nașterea, botezul, nunta, înmormântarea, dar nu sunt excluse nici din ocupațiile rurale: păstorit, albinărit, pescuit, agricultură, boală, afaceri sau ori din experiențele erotice și sentimentale. Prin magie, omul modern nu mai vrea să explice neexplicatul, ci să depășească și să domine anumite fenomene sau trăiri personale, prin mijloace vizibile și controlabile.

Angoasa față de normal și fascinația paranormalului

Potrivit literaturii oculte, omul își duce existența într-o permanentă tensiune între două lumi, deopotrivă egale: cea a normalității și cea a paranormalului. Frica ancestrală de necunoscut, care a luat de-a lungul timpului forme religioase dintre

⁴ Este suficient să menționăm “deschiderea cărții”, “călcatul” pentru dureri, atingerea de Sfânta Masă, botezul copiilor avortați, cununia post-mortem, dezlegarea cununiilor, ghicitul gândurilor, “vederea” viitorului, “părțilele”, atingerea lucrurilor personale de Sfintele Daruri în timpul Vohodului Mare și altele.

cele mai diverse, cum ar fi idolatria, fetișismul, animismul, iar în lumea modernă supersetiția, fac din ființa umană un permanent căutător de sensuri. Pe fondul lipsei de informare adecvată și consecventă se proliferază substitutele ca soluții problemelor vitale. Ne limităm în a enunța câteva motive personale care conduc la astfel de soluții și corespondentul lor, așa cum ar trebui abordate de creștinul trăitor al realității religioase întemeiate pe speranța în Hristos unicul Mântuitor, stâncă de neclintit a omului credincios (I Petru 2, 4-8) și călăuza prin excelență a vieții spirituale (Ioan 14,6).

Puterea duhurilor răufăcătoare, despre care se crede a avea rolul cel mai însemnat în orice formă de vrăjitorie nu va fi evitată prin practici de „îmbunare” mijlocite de unele persoane, prin amulete, noduri sau alte mijloace. Creștinul trebuie să fie convins că singurul care a afirmat și dovedit puterea asupra duhurilor necurate a fost Mântuitorul Iisus Hristos, iar pe aceasta a transmis-o tuturor oamenilor care cred în El, prin Apostoli și ucenicii lor: „Iată v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma. Dar nu vă bucurați de aceasta, că duhurile vi se pleacă, ci vă bucurați că numele voastre sunt scrise în ceruri” (Luca 10,19-20).

Dorința irezistibilă de a cunoaște viitorul, din frică sau simplă curiozitate, a dus la forme de divinație de o varietate copleșitoare. Puțini sunt cei care realizează că, în preocuparea lor de a face astfel de descoperiri, cad fie în plasa fanatismului, fie a fatalismului, ambele condamnate sub forma păcatelor împotriva Sfântului Duh: încrederea prea mare în Dumnezeu și deznădejdea. Antidotul la îndemână este oferit de Hristos ne-a învățat că El este Domn al cerului și al pământului, nu numai al celor prezente, ci și viitoare.

Frecvență mare în accesarea serviciilor vrăjitorești o au evenimentele rele, simțămintele anormale temporare, de la dezechilibru afectiv, psihic sau moral, până la senzația fizică de boală, pusă pe seama unor intervenții ale unor răufăcători „cunoscuți sau necunoscuți”. Ele pot exista în realitate, dar efectul lor asupra „victimei” se amplifică dacă se crede ca se poate elibera prin practica unei „contra magii” sau a magiei albe. În astfel de situații, pe lângă apelul la mijloacele moderne de tratament medical, creștinismul practic recomandă rugăciunea Bisericii (Iacov 5,14-15), respectiv a comunității credincioșilor și a preotului, întărită de măsura puterii credinței în El. Taina Sf. Maslu se constituie în forma completă a vindecării, spirituale și trupesti, dând credinței o formă văzută, comunitară.

Unele persoane trăiesc, la un moment al vieții, un gol ca o lipsă de sens a vieții care-i face să caute soluții în cercurile obscurantiste. În general absența sensului în viață este efectul ruperii sau inexistenței unei legături personale cu Dumnezeu Cel personal, pentru care ființa umană are valoare infinită. Pentru Dumnezeu și pentru semenii, omul trebuie să redescopere întotdeauna un sens în a folosi abilitățile și darurile pe care le-a sădit în fiecare persoană.

Există o severă diferență între credința ca atare și practica acesteia în viața cotidiană, respectiv forma în care se obiectivează credința, pe fondul nereceptării adecvate a mesajului dumnezeiesc revelat. Spre exemplu, elementele esențiale ale învățăturii creștine, care se referă la viață, moarte, rai, iad, mântuire, veșnicie, credință dreaptă și altele, capătă în spațiul religiei populare forma fricii, rușinii, dezechilibrelor inexplicabile, bolii controlate de „vrăjmași”, vinovăției, răzbunării, dorințelor de împlinire pe care încearcă să le determine și să le rezolve prin intervenții paranormale de natură magică. Nu este, de aceea, de mirare că preotului

îi sunt atribuite prerogative pseudo-vrăjitoarești, ca cel ce trebuie să combată de la egal la egal practicile magice.

Deși instituțional Biserica a creat structura unui învățământ de calitate, până la nivel academic, încă de la început⁵ tendința populară a fost aceea de a transmite precepte pseudo-creștine cu valoare de învățături creștine cu aplicabilitate fermă. Interpretarea viselor, „semnele rele” cotidiene, micile accidente sau incidente la evenimente speciale, rău prevestitoare, tradițiile locale sau de familie fără temei teologic devin literă de lege sub argumentarea „Așa am pomenit!”. Sub acest aspect, puterea curățitoare, vindecătoare și pacificatoare a lui Hristos Domnul, extinsă în comunitatea de credință prin ierarhie nu le apare celor în cauză mai însemnată decât puterile unui vrăjitor.

Câteva repere biblice

Sfânta Scriptură nu sugerează nici un moment că ar exista două lumi de forțe egale, aflate într-o permanentă luptă între bine și rău. Răul este lucrarea îngerilor căzuți, iar practicile magice sunt induse și susținute de ele, folosind ca instrumente actuale persoane cu rol de medium. Din perspectivă creștină, demonilor nu li se acordă o importanță mai mare decât de ființe create, căzute și îndepărtate de la fața lui Dumnezeu prin liberă alegere. Din istorisirile victimelor reiese că, în multe cazuri, vrăjitoria se folosește de aceste spirite rele, întrupate în animale, realitate prezentă și în unele locuri din Sf. Scriptură: șarpele (Facere 3,14), idoli sau satiri (Levitic 17,7 și Isaia 34,14). Habitatul lor este neobișnuit pentru pământeni căci, provocând boală, nebunie și moarte, locul lor este în pustiu, printre morminte sau ruine (Isaia 13,21; Matei 8, 28-34; Luca 8, 26-33).

În societatea iudaică biblică magul era considerat vrăjitor păgân, care slujea unor astfel de duhuri. În unele locuri, magul prin excelență era considerat însuși marele preot al egiptenilor, care îi subordona pe toți ceilalți lui Faraon: „Și a trimis Faraon să cheme pe toți magii Egiptului și pe toți înțelepții lui” (Facere 41,8), ca să interpreteze visul prevestitor al secetei și foametei. În alt loc, ei sunt chemați pentru a face „vrăji”: „Atunci a chemat Faraon pe înțelepții Egiptului și pe vrăjitori și au făcut asemenea lucru cu vrăjile lor” (Ieșire 7,11).

Din paginile veterotestamentare reiese că magia, sub orice formă, nu putea fi permisă în mijlocul poporului evreu, asimilat cu neamul care credea autentic în Dumnezeu: „Să nu se găsească la tine de aceia care trec pe fiul sau fiica lor prin foc, nici prezicător, sau ghicitor, sau vrăjitor, sau fermecător, nici descântător, nici chemător de duhuri, nici mag, nici de cei ce grăiesc cu morții” (Deuteronom 18,11). Niciodată aceste categorii nu apar într-o lumină pozitivă, ci întotdeauna reprezentând o forță și o influență negativă, de necontrolat prin mijloacele obișnuite. Probabil datorită pericolului de confuzie pe care magia îl crea între idolatrie și cinstirea adevăratului Dumnezeu, ea este interzisă cu desăvârșire. Pentru o astfel de abatere de la poruncile lui Dumnezeu, Scriptura Vechiului Testament statuează uciderea celor care se îndeletnicesc cu astfel de practici: „Pe vrăjitori să nu-i lăsați să trăiască!,,

⁵ Marii teologi ai primelor veacuri spre exemplu, erau absolvenți de studii academice și susțineau cateheze de înalt nivel duhovnicesc și științific: Sfinții Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nyssa și alții.

(Ieșire 22,18-19) sau „Orice bărbat sau femeie de se va îndeletnici cu vrăjitoria, cu moarte să se omoare, cu pietre să-l uciideți: vinovați sunți!” (Levitic 20,27).

În istorisirile din Noul Testament prezența puterilor demoniace nu este mai puțin evidentă. Evangheliștii fac distincție între demoni (ca entități independente opuse ordinii creației), persoane posedate și simplii bolnavi psihic. Demonii, cărora Iisus li se adresează direct ca unor ființe vii conștiente (Matei 8,29 ș.u.), sunt cei ce denaturează adevărul și se opun armoniei create, privând omul de libertate și generând îndoiala. Sfântul Pavel îi consideră ființe care șoptesc celor ce cred false învățături, la care slujitorii trebuie să ia în permanență aminte pentru a le contracara: „Duhul grăiește lămurit că în vremile cele din urmă unii se vor îndepărta de la credință, luând aminte la lucrurile cele înșelătoare și la învățăturile demonilor, prin fățărnicia unor mincinoși înfierăți cu fierul roșu în propriile cugete” (I Timotei 4,1 ș.u.).

Numai Sfintele Evanghelii prezintă pe magi ca fiind oameni înțelepți, cu trimitere la magii din Orient, care au interpretat și înțeles mersul astrelor, încât au ajuns la cunoașterea Adevărului.⁶ Sfântul Apostol Pavel îl consideră pe mag sau vrăjitor drept impostor, în ceata celor care nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu: „Acestea sunt: desfrânare, necurăție, nerușinare, idolatrie, dușmănie, vrăjitorie, certuri, gelozii, întărâtări, gâlcevi, dezbinări, erezii, invidii, ucideri beții, chefuri și cele asemănătoare acestora asupra cărora vă previn, cum v-am mai prevenit, că cei ca fac unele ca acestea nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu”(Galateni 5,20-21). Cartea Apocalipsei reconfirmă aceeași sentință: „Vor pieri cei ce nu s-au pocăit nici de crimele lor, nici de vrăjitoriile lor, nici de desfrânarea lor, nici de hoțiile lor” (Apocalipsa 9,21) sau „...pentru că toate neamurile s-au rătăcit prin vraja ta!” (Apocalipsă 18,23) ori „Cât despre cei fricoși și necredincioși și spurcați și ucigași și desfrânați și vrăjitori și-nchinători la idoli și toți cei mincinoși, partea lor este în iezerul care arde cu foc și cu pucioasă, care este moartea cea de-a doua” (Apocalipsă 21,8) sau „Afară câinii și vrăjitorii și desfrânații și ucigașii și închinătorii la idoli și toți cei ce lucrează și iubesc minciuna” (Apocalipsă 22,15).

Magia ca practică para-religioasă este, așadar, invariabil condamnată în Sfânta Scriptură pentru că ea propune ca substitute lui Dumnezeu niște ființe inferioare, manipulabile, fie că este vorba de demoni, fie de spirite malefice, fie persoane care acceptă o astfel de îndeletnicire. Este adevărat că, pentru omul primitiv, ea a fost o pseudo-știință care l-a ajutat în depășirea unor momente cruciale din viața individului sau comunității, oferind posibile explicații unor fenomene sau realități, valabile la momentul respectiv,⁷ dar astăzi existența unor astfel de practici și credința în ele cu greu poate fi justificată.

Forme vechi și noi ale magiei

În învățătura creștină timpurie, toate formele de vrăjitorie sunt considerate înrâuriri ale forțelor demoniace. Sfântul Nicodim Aghioritul⁸ împarte practicile vrăjitoarești în treisprezece categorii care, într-o formă mai mult sau mai puțin

⁶ Magii erau considerați ca fiind originari din Media sau Mezia (pe culmile înalte ale Iranului de astăzi), de unde și denumirea de „magi” sau „madiat”.

⁷ Studiu pe larg al problematicii la capitolul *Magie și vrăjitorie*, în *Dicționar biblic*, Cartea creștină, Oradea, 1995, pp. 784-792.

evoluată se regăesc în toate tradițiile moderne. O primă formă este magia însăși, care este definită ca pe un meșteșug prin care demonii sunt interogați cu privire la sensul viselor, arătarea unor lucruri ascunse sau descoperirea unor comori. Autorul face, totuși, deosebire față de magii înțelepți ai Noului Testament, despre care Sf. Vasile cel Mare spune că sunt învățați în interpretarea mișcarea mișcării astrelor. A doua categorie o reprezintă prezicerea, practică de cei ce se oferă demonilor pentru a vedea viitorul prin ghicit în palmă, în bazin, în măruntaie sau alte forme similare. Urmează farmecele, prin care se provoacă stări de boală unor persoane aflate la distanță, inclusiv prin vorbirea cu spiritele celor morți. Aici se înscrie și credința în vârcolaci, strigoi, fantome care bântuie locuri și oameni, de care se poate scăpa prin ardere sau prin practici magice de dezlegare. Deși unii le consideră analoage cu vrăjile, totuși, în lucrarea Sfântului Nicodim vrăjitoria constituie o categorie aparte. Specific vrăjitoriei este că, dincolo de farmece, amestecă practicile oculte cu rugăciuni, psalmi sau însemne creștine (cruce, busuioc, tămâie, lumânări etc.), precum și cu invocări adresate Mântuitorului sau Maicii Domnului.

Descântecul, cu efecte asupra ființelor vii, cărora le este schimbat comportamentul pentru a săvârși ceea ce le dictează demonii folosiți de vrăjitor. Este vorba de fenomene de îmblânzire sau legare a fiarelor sălbatice care nu mai atacă animalele domestice descântate, sau de anihilarea efectelor unor mușcături veninoase, dar și legarea cuplurilor. Urmează „otrăvirea” sau manipularea unor persoane prin administrarea unor băuturi care întunecă modul de gândire, creează dependența de o anumită persoană sau creează sentimentul de dragoste oarbă, inexplicabilă față de o singură persoană, în ciuda tuturor obstacolelor ori nepotrivirilor sociale și religioase evidente. Oionoscopia, este un tip de vrăjitorie cu aplicație în îmbeșugarea roadelor, vânatului, pescuitului și altele. Se practică prin interpretarea zborului păsărilor, credința în ursită, soartă, noroc, vise și ceasuri rele (numărul 13, ziua de marți ș.a.), zbaterea ochiului, a unui nerv, mâncărimi în palmă sau de nas etc. Aici trebuie înscrisă și credința că o lucrare devine temeinică dacă se jertfește o viață.

Citirea în nori, după care se prezic evenimente viitoare, cataclisme sau convulsii sociale. Astrologia este și ea integrată în rândul practicilor vrăjitorești pentru că prezice tipul de comportament și acțiunile omului în funcție de mișcare cerului și a astrelor, la care se mai adaugă și formule matematice, interpretări de cifre și altele. Ea este urmată, potrivit aceleiași surse, de vrăjitoria cu amulete, fetiși și talismane pe care le poartă o serie de persoane pentru a le aduce noroc sau a le feri de întâmplări rele ori de deochi. Ghicitul viitorului prin jocuri aparent nevinovate, încercând să întrevadă soarta, în cafea, interpretarea măruntaielor sau hematoscopia, cititul în bobi, cărbuni și altele este al unsprezecelea tip de magie. Al doisprezecelea tip de vrăjitorie se practică în îndeletnicirile agrare pentru creșterea productivității turmei și apărarea de rele, insuflarea unor decizii de la distanță. La acest capitol se înscrie și „deschiderea cărții” practică de unii pseudo-slujitori ai Bisericii. Ultima și cea mai stranie modalitate de vrăjitorie, o consideră Nicodim Aghioritul ca fiind „purtarea icoanelor” unor sfinți prin păduri și la râuri, țipând și căutând să prezică lucruri viitoare descoperite prin intermediul icoanelor. Pericolul acesteia constă în aceea că se dorește o îmbinare între practicile creștine de binecuvântare a pădurilor, holdelor și pășunilor și ghicirea viitorului prin elemente „licite”.

⁸ Sf. Nicodim Aghioritul, *Despre vrăjitorie*, traducere din limba greacă de Ion Diaconescu, Sofia, București, 2003, pp. 8-18.

În zilele noastre se vorbește mai puțin despre vrăjitorie și mai mult despre magie într-un sens pretins pozitiv, cunoscută și definită ca fiind albă și neagră, cu următoarele forme:

- a. Magia agrară - complex de incantații și practici destinat feririi elementelor vitale de orice rău. Se descântă ogorul, semințele, plugul, lucrătorii;
- b. Farmecele simpatetice, nodurile și filtrele – se exercită asupra unor lucruri aparținând unei persoane, afectând persoana în cauză: păr, unghii, sânge etc., dar și asupra unor reprezentări convenționale a persoanei atacate, de exemplu o păpușă. Ele se folosesc în special cu rol erotic⁹;
- c. Magia orală sau a blestemelor - constă în incantații, cuvinte invocatoare, aluzii mitologice cu scopul de a face prezentă realitatea respectivă. De aici tradiția de a nu pronunța numele unei persoane primejdioase pentru a evita prezența, cum ar fi Diavolul, care este menționat cu substitute precum "ucigă-l toaca", "necuratul", „bată-l crucea”, "Scaraoțchi", "Aghiută" etc.
- d. Magia antropică servește la transferul răului prin mijloace convenționale de la o persoană afectată la un purtător prin diferite instrumente: amulete, filacterii, talismane;
- e. Magia evocatoare – evocarea unei persoane dispărute pentru a o face prezentă la apel între oameni.¹⁰ Cel mai întâlnit este așa numitul „Pact cu Diavolul”, autorul unor astfel de viziuni, practicat frecvent de vrăjitoare. Pe acestea autori precum doctorul Mihai Urzică le pune pe seama influenței demonice directe asupra unor oameni pe care îi insuflă dând uneori detalii de o claritate uimitoare cu privire la evenimentele viitoare¹¹.

La acestea se adaugă alte practici oculte: divinația sau pretenția de a lucra cu forțe presupus divine pentru a cunoaște lucruri ascunse, pusă eronat de unii în legătură cu inspirația Duhului Sfânt din tradiția creștină, chiromanția sau ghicirea viitorului, astrologia sau determinarea comportamentului de mișcarea corpurilor cerești, pe care unii pretind că îi pot interpreta, holografia, sau cititul în oglindă și necromanția, respectiv invocarea duhurilor celor morți.

Relația magie-știință-religie

Tendința modernă este de a face din magie și vrăjitorie un contracandidat al credinței, pe care încearcă direct sau indirect să o submineze sau compromită. Preocuparea pentru magie merge până acolo încât să fie considerată știință, așa cum caută să o acrediteze unele posturi de televiziune private. Adepții și practicanții ei caută să o promoveze ca alternativă la problemele la care știința nu a răspuns, ori nu va răspunde.

Încercarea este sortită eșecului, din mai multe motive. Dacă această abordare critică aparține cercetătorilor și sociologilor, ea este cu atât mai caracteristică teologilor, pentru că ea contravine atât preceptelor religioase cât și demnității ființei umane care este, potrivit teologiei, „chipul lui Dumnezeu”. Magia nu oferă un

⁹ Ioan Petru Culianu, *Eros și magie în Renaștere*, Traducere de Ana Cojan și Ion Acsan, Nemira, București, 1999, p.127 ș.u.

¹⁰ Cazul biblic al vrăjitoarei din Endor și convorbirii cu regele David (I Regi 28, 7 ș.u.). Despre aceasta Sf. Grigore de Nissa a scris o lucrare, *De pitonisa*, în care se declară convins că este vorba despre iluzie creată de demonul care sălășluise în ventriculele femeii.

¹¹ În lucrarea *Minuni și false minuni*, Anastasia, București, 1993, pp. 92-110.

„obiect” de studiu, ci are ca obiect omul, cu trăirile lui emoționale, adesea stimulate artificial și direcționate după bunul plac al vrăjitorului. Cu toate acestea, ea este adeseori folosită de om împotriva omului. Chiar dacă am accepta argumentul că magia albă are ca obiect dezlegarea de maleficul sau răul produs prin magia neagră, rezultă că nu se poate vorbi despre magie pozitivă prin excelență, așa cum declară tele-vrăjitoarele, ci se presupun și se susțin una pe alta. În sfârșit, magia conduce la manifestări unilaterale, de formă patologică: bigotism, fanatism, superstiții, contrafaceri religioase.

Practicile magice sunt incompatibile și cu religia, pe care o exploatează și o compromit. Motivul acestei stări de fapt este acela că, în magie nu există noțiunea de persoană cu demnitate, ci de un subiect slab, confuz, supus schimbării, distrugerii, extincției. Nu se poate pune nici problema mântuirii ca eveniment personal. Omul devine doar „victimă” vrăjitorului, obiectul unei pseudo-experiențe temporare.

Magia, deci, denaturează credința în Dumnezeu-Persoană, Cel care Se declară permanent gata să primească pe oricine se pocăiește și crede în El. În replică, panteonul magic este un haos de spirite importate dintr-un spațiu ancestral păgân, invocate și folosite de vrăjitor după cum dorește.

Mai mult, magia este un fenomen de tip satelit care însoțește învățătura adevărată, preluând sistematic elemente pe care le folosește abuziv, împotriva omului. În sfârșit, practicile magice au o valabilitate temporară; în vrăjitorie nu există noțiunea de infinit sau veșnicie. Efectul vrăjii are valabilitate limitată în timp și este în strânsă legătură cu anumite păcate pe care subiectul le trăiește cu sentimentul unei „legări”.

Plecând de la teoria că magia are regim de viață de tip căpușă, s-a opinat că dispariția religiei va duce automat la dispariția practicilor magice. Realitățile din Europa occidentală infirmă astăzi această teorie, deoarece numărul „văzătorilor”, ghicitorilor, astrologilor, descântătorilor este în plină creștere, în paralel cu descreșterea interesului pentru credința creștină instituționalizată. În fiecare oraș din Franța, Germania sau Marea Britanie pot fi văzute afișe de reclamă sau mici butick-uri de citire în tarot și prevestire a viitorului. Predispoziția spre practicile magice atrage și convertirea la alte religii cum este islamul popular în care magia are un rol primar. Lipsa unei spiritualități autentice duce la creșterea fenomenelor obscurantiste, odată cu creșterea interesului pentru populațiile și civilizațiile aborigene dispărute.

Motive ale dezvoltării practicilor magice

Se poate vorbi despre vrăjitorie și în timpurile moderne, în țările superdezvoltate, fiind definită drept: "ansamblul de proceduri magice executate în secret de un practicant, vrăjitorul, pentru a satisface o cerere care antrenează acțiunea unui om împotriva altui om și care poate să provină fie direct de la oficiant, fie de la un terț pentru care el va acționa"¹²

Dacă este să numim o cauză generică a apariției și perpetuării practicilor cu caracter magic și vrăjitoresc, aceasta este ignoranța religioasă. La o analiză mai amănunțită, se va descoperi că ele sunt cu mult mai multe și mai complexe, dar originea stă în necunoașterea propriei identități religioase și a regulilor de credință

¹² Dominique Camus, *Puteri și practici vrăjitoarești*, traducere de Muguraș Constantinescu, Polirom, Iași, 2003, p. 5, în *Prefața* traducătorului.

specifice de către fiecare în parte. În lucrările de specialitate s-au identificat mai multe cauze care au favorizat sau determinat apariția și perpetuarea practicilor oculte. Dintre acestea, se cuvine să menționăm:

1. Existența unui substrat etnic păgân ale cărui reminiscențe se păstrează inserate în tradiții și obiceiuri locale, cu valoare de cutume;
2. Penetrarea în spațiul creștin a unor culturi păgâne și sisteme religioase necreștine (în cazul românilor multe elemente magice vin prin filieră arabă, însuși cuvântul „talisman” însemnând „obiect sacru”);
3. Inerția omului de a trăi în contradicție cu principiile unei etici sănătoase;
4. Curiozitatea produsă de mass-media care le prezintă ca elemente de senzațional, prin mijloacele care ar trebui să joace rol educativ: presa, televiziunea, radioul;¹³
5. Înșurubirea unor superstiții și prejudecăți în mentalitatea omului care trăiește sentimentul religios doar la nivel formal.

Studiind fenomenul cu atenție, se poate ușor deduce că magia nu este compatibilă cu religia în general, cu atât mai puțin cu credința ortodoxă care propoveduiește o relație personală și vie dintre credincios și Dumnezeu, „în Duh și în adevăr” (Ioan 4,24). Cazurile existente, menționate la nota 2 din prezentul text, reprezintă abateri de la predicarea adevăratei credințe și tratate drept cazuri individuale ce reclamă dezaprobare și sancțiune.

Atitudinea Bisericii față de aceste practici

Biserica, „stâlpul și temelie adevărului”, a condamnat întotdeauna practicile magice și vrăjitoarești pe care teologii le-au numit „perversiune a științei și religiei”¹⁴, pentru că vrăjitorul este o persoană care poate înțelege articulat semne ale necuvântătoarelor, prin inspirație demonică. De aceea, Sf. Grigorie de Nyssa, evocând evenimentul transformării blestemului vrăjitorului Balac în binecuvântare asupra poporului care trăia după voia lui Dumnezeu (Numeri, cap. 24) spune: „Așa nici vrăjitoria nu poate lucra împotriva celor care viețuiesc în virtute și cei ce sunt susținuți de ajutorul dumnezeiesc biruiesc orice uneltire”.¹⁵

În învățătura Bisericii, vrăjitoria este oprită de Dumnezeu însuși, așa cum s-a putut constata din examinarea textelor biblice, din motive spirituale, expuse în lucrările mai târzii. Mai întâi, ele distrug încrederea omului în el însuși, în Dumnezeu și în semenii, omul devenind o simplă victimă dependentă de vrăjitor. În al doilea rând, vrăjitoria constituie un păcat grav (*Deuteronom* 18,12: „căci păcat este vrăjitoria”), distrugător de suflet. De altă parte, vrăjitoria nu oferă nici un folos nici celor ce le folosesc, nici celor cărora se adresează: „Ghicitul, tâlcuirea semnelor și visele deșarte sunt...” (Isus Sirah 34,5). În ultimul rând, vrăjitoriile sunt o platformă

¹³ O vrăjitoare declara pe un post de radio, prin telefon în direct, că poate vindeca pe interlocutor de *pleonasm* și că nu era prima dată când o face, iar un post de televiziune privat a declanșat o adevărată isterie atunci când Consiliul Național al Audiovizualului a decis interzicerea emisiunilor de vrăjitorie pe canalul de televiziune.

¹⁴ Mgr. Ștefan Alexe, *Practici magice*, în „Studii Teologice” VI(1950), p. 443

¹⁵ Sf. Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol 29, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga, p. 104. „Pentru cel virtuos, blestemul se prefăce în binecuvântare” *Ibidem*, p. 105.

și un ghid care conduce inevitabil spre neopăgânism, închinarea la idoli și la demoni¹⁶.

Pe lângă precizările clare ale Sfintei Scripturi cu privire la acest domeniu, Biserica, prin slujitorii și membrii ei, lucrează cu timp și fără timp la eradicarea lor definitivă. Există o serie de măsuri didactice pe care atât slujitorii hirotoniți, cât și credincioșii cu o anumită educație și dragoste față de credință le pot aplica în munca pastorală și în orice context:

1. Formularea unor argumente autoritative, bazate pe experiența eclezială autentică, fundamentată dogmatic și moral;
2. Explicarea în raport cu evoluția progresului științific, voit, de altfel, de Dumnezeu, a fiecărui aspect al vieții, chiar în cazurile aparent justificate magic;
3. Convingerea laicului prin mijloacele specifice de iminentul pericol la care se expune fiecare creștin acceptând hazardul ca element de explicație a unor „evenimente” din viața personală, a norocului, zodiacului, horoscopului, mișcării planetelor;
4. Folosirea în mai mare măsură a explicației științifice cu privire la lipsa oricărui temei al actului magic.

Lucrarea pe linie practică și pastorală trebuie să țină seama de tradiția milenară a Bisericii în condamnarea practicilor magice, vrăjitoarești, farmecelor, ghicitului, prin aplicarea canoanelor. De exemplu, canonul 6 de la Sinodul VI ecumenic și 83 al Sf. Vasile stipulează: *„Cei care se duc la vrăjitori sau la fermecători și cei ce se supun norocului și ursitei și genealogia și cei ce se zic gonitori de ploi și cei ce confecționează amulete și prezicătorii să cadă sub canonul penitenței 6 ani, iar dacă stăruiesc în aceasta, să se excomunică”*. Canonul 65 și 72 ale Sf. Vasile sancționează: *„Cel ce practică vrăjitoria și toate cele ce, în de dânsa i se va da timpul de pocăință ca la cel ce a săvârșit ucidere – 20 de ani”*. Canonul 3 al Sf. Grigorie de Nyssa reține că *„Cei care se duc la vrăjitoare se vor supune pedepsei cu cei ce au călcat credința”*, canonul 36 de la Laodiceea vizează slujitorii hirotoniți: *„Clericii care au săvârșit sau au mers sau au sfătuit pe alții să facă sau să meargă la vrăjitorie, să se caterisească”*, iar Pravila de la Govora, mai concretă, spune: *„Cine ia mana grâului sau a animalelor sau a vinului știe lucrarea dracului și de se va lăsa să se pocăiască în 4 ani cu 100 de metani”* (p.100)¹⁷

Mai considerăm ca absolut necesare obstrucționarea și oprirea practicantilor și celor ce apelează la serviciile acestora de la cele sfinte prin Taina Spovedaniei în particular și în cuvântările publice în general; rugăciuni și rânduiri care să ajute pe cel dependent de practicile magice să se elibereze de psihoza lor; practicarea credinței creștine ortodoxe în forma ei autentică, în sinceritate și convingere deplină; explicarea gesticii liturgice și a obiectelor bisericesti, cu toată încărcătura lor de simbol și eliminarea oricăror conotații magico-vrăjitoarești; studiul cazurilor de magie, vrăjitorie și superstiție, apoi publicarea lor cu explicații și reflectarea atitudinii științifice și practice față de ele, întărind convingerea că, în pronia dumnezeiască, demnitatea fiecărei persoane umane are valoare absolută.

¹⁶ Sf. Nicodim Aghioritul, *op. cit.*, p. 19-20.

¹⁷ Textele canoanelor din N. Floca, *Drept Canonic Ortodox*, EIBMBOR, București, 1990. Unele canoane se pot regăsi în lucrarea Sf. Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folosite de suflet*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1997, pp 42 ș.u.

Bibliografie

- Aghioritul, Sf. Nicodim, *Despre vrăjitorie*, traducere din limba greacă de Ion Diaconescu, Sofia, București, 2003, pp. 8-18.
- Camus, Dominique, *Puteri și practici vrăjitoarești*, traducere de Muguraș Copnstantinescu, Polirom, Iași, 2003.
- Ciașanu, Gh. F., *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*, Saeculum, București, 2001 [1914].
- Cojocaru, Pr. Asist. Haralambie, *Legislația canonică a Bisericii Ortodoxe față de superstiție și magie, vrăjitorie și obscurantism*, în „Studii Teologice”, nr. 5-6/1949.
- Culianu, Ioan Petru, *Eros și magie în Renaștere, 1484*, traducere de Dan Petrescu, Nemira, București, 1999.
- Eliade, Mircea, *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale*, Humanitas, București
- Manolache, Anca, *Cunoașterea ocultă - falsificarea cunoașterii adevărului*, în „Studii Teologice”, nr. 3-4/1952.
- Necula, Pr. Prof. Dr., *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996.
- Olteanu, Antoaneta, *Scoala de solomonie; divinație și vrăjitorie în context comparat*, Paideia, București, 1999.
- Palou, Jean, *Vrăjitoria*, trad. de traducere, note și prefață de Florica Mihuleț, Corint, București, 2003.
- Pavelescu, Gheorghe, *Magia la români*, Minerva, București, 1998
- Rezuș, Pr. Prof. Petru, *Superstițiile și combaterea lor*, în „Studii Teologice”, nr. 9-10/1950.
- Idem, *Considerațiuni asupra originii și combaterii superstițiilor, obscurantismului, bigotismului, fanatismului și fatalismului*, în „Glasul Bisericii”, XII, 1953.
- Teșu, Pr. Ioan C., *Vise, vedenii, descoperiri; criterii duhovnicești de discernere*, Credința strămoșească, Valea Plopului, 2002.